

8.06.2020 r.

Temat: Co wiem o epoce średniowiecza?

Powtórz swoje wiadomości na temat epoki średniowiecza, rozwiązując test:)

1. Daty wyznaczające początek i koniec epoki to:

- a. 1096 – 1292 – początek i koniec wypraw krzyżowych
 - b. 1096 – 1492 – początek wypraw krzyżowych i odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba
 - c. 476 – 1453 – upadek Cesarstwa Rzymskiego i zdobycie Konstantynopola
- Odpowiedź c

Komentarz

Umowną datą rozpoczynającą epokę średniowiecza jest upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego. Miało to miejsce w 476 roku. Za datę końcową, również umownie, przyjmuje się upadek Konstantynopola, czyli koniec Cesarstwa Bizantyjskiego, dla innych zaś jest to moment wynalezienia druku przez Gutenberga, czyli rok 1450. Inaczej daty te rozłożyły się w Polsce. Za początek epoki przyjmuje się chrzest Polski w 966 roku, datą kończącą epokę jest pojawienie się pierwszego druku w 1474 roku. Fakt, iż średniowiecze to epoka strasznie długa, w Europie trwało w sumie 10 wieków, to niemal 1100 lat! W Polsce prawie o połowę krócej, bo 5 wieków, ale 500 lat to i tak liczba imponująca.

2. Średniowieczny uniwersalizm to:

- a. jeden język, ustrój i jedna religia
- b. jednakowe wzorce osobowe, ale wolność decydowania w sprawach wiary
- c. jednakowy styl w sztuce

Odpowiedź a

Komentarz

Uniwersalizm to pogląd, zgodnie z którym cała ludzkość tworzy tzw. państwo ziemskie, dążące do zbawienia i stania się państwem Bożym. Na tym właśnie polegał średniowieczny uniwersalizm. Każdy Europejczyk czuł się przede wszystkim chrześcijaninem, uczucia narodowe zepchnięto na dalszy plan. Człowiek wykształcony mógł swobodnie podróżować po całej Europie, gdyż władzę cywilną sprawował – oczywiście głównie w teorii – jeden władca (cesarz), a kościelna również podporządkowana była jednej, dominującej religii i

zwierzchnictwu (papież). Stąd powszechne stały się w średniowieczu studia za granicą i podróże. Każdy bez wyjątku, jeśli tylko umiał czytać, mógł bez przeszkód korzystać z literackiego i naukowego dorobku innych, ponieważ był on spisany w zrozumiałym dla niego języku (łacina).

3. W średniowiecznych szkołach panował system zwany:

- a. franciszkanizmem, oparty na systemie św. Franciszka
- b. scholastyką, oparty na systemie św. Augustyna i Arystotelesa
- c. platonizmem, oparty na systemie Platona

Odpowiedź **b**

Komentarz

W średniowiecznych szkołach panował system zwany scholastyką. Za jego twórcę uznano św. Tomasza z Akwinu, który był zwolennikiem racjonalnego (rozumowego) wyjaśniania prawd wiary. Za ostateczny autorytet uznano Biblię, dzieła Ojców Kościoła, czyli najdawniejszych pisarzy chrześcijańskich oraz pisma Arystotelesa. W wyjaśnianiu poszczególnych prawd wiary powoływano się właśnie na system tego ostatniego, zwany logiką – czyli nauką o zasadach poprawnego myślenia i wnioskowania. W średniowieczu panował specyficzny sposób nauczania. Przedmioty obowiązkowe podzielono na dwa bloki: trivium (gramatyka, retoryka i dialektyka) oraz quadrivium (arytmetyka, geometria, astronomia, muzyka). Ukończenie obydwu z nich stanowiło przygotowanie do profesjonalnych studiów teologicznych, medycznych bądź prawniczych.

4. Obowiązujący w pierwszej fazie średniowiecza styl w architekturze i sztuce to:

- a. styl romański
- b. styl średniowieczny
- c. styl gotycki

Odpowiedź **a**

Komentarz

Styl obowiązujący w sztuce początków średniowiecza to styl romański. Panował powszechnie do połowy XIII wieku. Budowle w stylu romańskim charakteryzują się masywnością, są ciężkie, mają grube mury i małe okna. Kształty budynków są regularne, zwarte, proste i surowe. Zabudowa romańska to przede wszystkim kościoły i klasztory. Przykładami tego typu architektury są rotunda na Wawelu i kolegiata w Tumie pod Łęczycą.

Natomiast ostatnie dwa wieki średniowiecza to dominacja stylu gotyckiego. Jest to styl związany z kulturą rycerską, mieszczańską i dworską. Jego cechy to: lekkość, strzelistość, smukłość, duże witrażowe okna i ostre łuki. W stylu gotyckim budowano kamienice mieszczańskie, mury obronne z licznymi basztami, okazałe zamki rycerskie, ale także kościoły i zespoły klasztorne. Najbardziej znane z nich to katedra w Kolonii i katedra Notre Dame w Paryżu.

5. Etos to:

- a. godne do naśladowania wzorce zachowań
- b. krótkie bezimienne zapiski na marginesach tablic paschalnych
- c. zespół pożądanых cech, wartości i zachowań charakterystycznych dla jakiejś grupy społecznej

Odpowiedź: **c**

Komentarz

Etos to pojęcie znane Ci już z lekcji o antyku. Po grecku ethos znaczy po prostu obyczaj. Jest to zespół wartości i norm określający pewien wzorzec postępowania lub postawę moralną, charakterystyczną dla danej społeczności. Na przykład etos rycerski zakłada postępowanie w myśl honoru, etos mieszczański to kult pracy. W średniowieczu szczególnie ważny był ten pierwszy – uosabiany na przykład przez Rolanda. Etos rycerski to pojęcie kompleksowe, składają się nań nie tylko rycerski honor, ale także obyczajowość, system wartości (Bóg, honor, król), a także moda i maniery.

6. Kształtowanie wzorców osobowych to inaczej:

- a. parabola
- b. trop
- c. pareneza

Odpowiedź **c**

Komentarz

Kształtowanie wzorców osobowych to pareneza. W średniowieczu istotne były szczególnie trzy z nich – wzorzec świętego ascety (św. Aleksy), chrześcijańskiego rycerza (Roland) oraz doskonałego władcy (król Karol).

Literatura parenetyczna to taka, która wskazuje godne do naśladowania wzorce zachowań. Może być także swoistym przekaznikiem etosu, formułującym zawarte w nim prawa. Dla średniowiecza pareneza to pojęcie niezwykle istotne, bo większość

utworów poza stricte modlitewnymi ma właśnie taki charakter. Jednak jest to zjawisko nie tylko średniowieczne – bardzo wiele tekstów o takim charakterze odnajdziemy również w literaturze renesansu.

7. “Memento mori”, czyli “pamiętaj o śmierci” to:

- a. łaciński zwrot eksponujący motyw przemijania i niechybnej śmierci
- b. parenetyczne schematy ostatnich chwil życia odpowiednie dla danego stanu
- c. ostatnie słowa Rolanda umierającego na górze

Odpowiedź a

Komentarz

Ten łaciński zwrot posłużył za nazwę dla całego zespołu przedstawień i wyobrażeń eksploatujących motyw śmierci i przemijania. Związany jest on ściśle z pochodzącym z księgi Koheleeta motywem vanitas, czyli marności świata. Przypomnijmy, że motyw vanitas vanitatum eksponuje nietrwałość dóbr doczesnych i ziemskiego życia, mówi o bezcelowości istnienia i używania życia, gdyż wszystko to marność i nie przynosi prawdziwego spełnienia. Motyw memento mori jest jednym z najważniejszych motywów literatury i sztuki średniowiecznej. Odnajdziemy go zarówno w Bogurodzicy, jak i w Wielkim testamencie François Villona. Natomiast wspomniane już schematy umierania to ars moriendi, czyli właśnie sztuka umierania. Zwrotem tym określano skodyfikowane wzorce ostatnich chwil życia, stosownie do stanu. Przypomnij sobie rytuał towarzyszący śmierci Rolanda, czy zespół cudów towarzyszących konaniu Aleksego, a motyw przestanie być dla ciebie tajemnicą.

8. Motyw danse macabre to:

- a. alegoryczne przedstawienie śmierci, szczególnie popularne w sztukach plastycznych
- b. motyw literacki charakterystyczny dla literatury parenetycznej
- c. jedna z części liturgii żałobnej

Odpowiedź a

Komentarz

Motyw danse macabre to charakterystyczne przedstawienie śmierci tańczącej w kółeczku z reprezentantami wszystkich pokoleń i stanów średniowiecznych. Nazwa ta pochodzi z języka francuskiego i dosłownie oznacza taniec śmierci. Motyw danse macabre był szczególnie popularny w sztukach plastycznych, chociaż czasem wykorzystywano go także w literaturze, np. w znanej ci ze szkoły

Rozmowie mistrza Polikarpa ze Śmiercią. Motyw danse macabre wykorzystuje charakterystyczną dla średniowiecza metodę obrazowania poprzez alegorię. Artyści średniowieczni starali się plastycznie ukazywać takie wartości jak cnota, grzech, prawda, kłamstwo, pod postacią plastycznych obrazów, o stałym umownym znaczeniu przenośnym, zwanym właśnie alegorią. Wierzyli, że taka forma łatwiej i bardziej bezpośrednio jest w stanie przemówić do odbiorcy. Taką próbą alegorycznego przedstawienia jest właśnie upostaciowiona śmierć w towarzystwie tanecznego korowodu, wyrażająca swą powszechność i wszechmoc.

9. Przedstawienie Matki Bożej bolejącej nad martwym ciałem

Syna to:

- a. topos
- b. pieta
- c. motyw maryjny

Odpowiedź **b**

Komentarz

Przedstawienie Matki Bożej trzymającej martwe ciało Chrystusa to kolejny motyw średniowieczny, znów jak poprzedni, zakorzeniony w sztukach plastycznych. Rzeźby lub malowidła o charakterze piety odnajdziemy w prawie każdym średniowiecznym kościele. I jak poprzednio motyw ten pojawia się czasem również w literaturze. Najbardziej znany przykład to Żale Matki Boskiej pod krzyżem. Matka Boska jest szczególnie ważną postacią średniowiecznego życia religijnego. Jej pośrednictwo między Bogiem a ludźmi urzekło ludzi epoki, dopatrywali się w niej kogoś w rodzaju dobrego ducha, którego życzliwe słowo może wyprosić łaski u Boga. W wierszu jest ona zrównana z ludźmi, Jej cierpienie jest przyrównane do cierpieniem matki po stracie dziecka i traci aspekt boskości. Najpopularniejsze przedstawienie plastyczne motywu piety to rzeźba Michała Anioła, która znajduje się w Kaplicy Sykstyńskiej.

10. Wiersz średniowieczny to inaczej:

- a. wiersz sylabotoniczny
- b. wiersz rymowo-zdaniowy
- c. wiersz biały

Odpowiedź **b**

Komentarz

Wiersz średniowieczny to inaczej wiersz rymowo-zdaniowy. Nazywa

się go także wierszem asylabicznym (wersy różnią się liczbą sylab) bądź intonacyjno-zdaniowym (wersy to zdania bądź ich człony, które mają podobne linie intonacyjne). Wiersz rymowo-zdaniowy charakteryzuje się tym, że w każdym wersie znajdziemy zamknięte zdanie lub wyodrębniony człon zdania, liczba sylab w poszczególnych wersach jest zmienna, a rymy mają charakter gramatyczny tzn. uzyskane są przez powtarzalność na końcu wersów określonej formy gramatycznej np.: “nosimy-prosimy”. Cechą charakterystyczną wiersza średniowiecznego jest również częste występowanie archaizmów, czyli form językowych, które wyszły z użycia np.: “sławiena” zamiast sławiona, “zyszczy”, “spuści”, “przebyt” zamiast pobyt. Przykładem wiersza średniowiecznego jest *Bogurodzica*, która jest najstarszą polską pieśnią religijną.